

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Udrag fra HAANDBOG I VERDENSHISTORIEN. Nyaarstiden

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter", i Grundtvig, N. F. S.: *N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter*, Gyldendalske Boghandel, 1904-1909, s. 609.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-grundtvig07val-shoot-idm140245215959856.pdf> (tilgået 29. april 2024)

Anvendt udgave: N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter

Allerede i *James den Femtes Tid* var vel *Protestantismen* kommet ind, baade fra *Tydskland* og fra *Engeland*, men ligesom Tiden viste, det var egenlig kun i sin *Franske* eller *Calvinske* Skikkelse, den i det Hele tækkedes *Skotterne*, saaledes var det ogsaa først i *Maries* Mindreaarighed, den begyndte at gjøre Opsigt i disse Egne, og det ved *Apostler* af et ganske eget Slags. Det var nemlig *sexten* Herremænd, med *Norman Lesly* i Spidsen, som (1546) en Morgenstund brød ind hos Reformationens arrigste Fiende, *Ærkebisp David Beatoun* i *St. Andrews*, myrdede ham og satte sig fast i hans Slot, hvor de med en lille Trop Ligesindede forsvarede sig mod hele den *Skotske* Magt, saa der maatte *Franske* Hjelpetropper til at undertvinge dem*). Ved denne Leilighed er det ogsaa, den saakaldte »*Skotske* Apostel,« *John Knox*, først dukker op, thi han var i *St. Andrews* de Sammenrottedes Slots-Præst, og faldt med dem i *Fransk* Fangenskab, men skiøndt han derved kom »paa *Galeieme*,« slap han dog snart løs, kom, efter endeel Omflakken, til *Genf*, hvor han valgde sig *Calvin* til Mønster, og rasede derpaa i sit Fæderneland (1559-72) mod Alt hvad der enten i hans Næse lugtede af Papisteri, eller var dog ikke efter hans Hoved**). Med en saadan rasende Apostel i Spidsen, følger det af sig selv, at *Kloster-Brand* og *Kirke-Plyndring* blev de mest iøjnefaldende reformatoriske Bedrifter, hvorved *Verdens-Historien* ikke kan opholde sig, men kun bemærke, at skulde *Skotland* reformeres i det *Sextende* Aarhundrede, da maatte det meste skee med *Næverne*, thi hverken gav den herskende Raahed og Vildhed synderlig Ørenlyd, ikke heller fandt i *Bærtelsesmesse-Tiden* gode Ord noget godt Sted hos det *Franske* Hof, som det dog egenlig var, de *Skotske* *Protestanter* havde med at bestille. *Enke-Dronningen* var nemlig *Syster* til *Guiserne*, og *Marie Stuart* blev opdraget ved det *Franske* Hof for at giftes med *Frands* den *Anden*, der endog førde den *Skotske* Konge-Titel, saa *Franske* Raadgivere og *Franske* Tropper var immer ved Haanden. Da imidlertid *Protestanterne*, under Anførsel af *James* den *Femtes* Frille-Søn, dengang Prior af *St. Andrews*, siden Jarl af *Murray*, greb til Vaaben (1559), fandt de Understøttelse hos *Dronning Elisabeth* og af alle de *Skotter*, som fandt det *Franske* Aag utaaleligt, og Kong *Frandses* Dødsaar (1560) blev *Calvinismens* Gyldenaar, som skiænkede den ikke blot *—* 610 hvad vi kalde *Frihed*, men hvad den selv kaldte saa, nemlig uindskrænket Raaderum*). En saadan Reformation var vist nok ikke værd at nævne, hvis Talen var om en *Tro*, der skulde virke, eller om en *Tankegang*, der skulde udbrede sig, men forsaavidt *Calvinismen* fornemmelig var en Afkastelse af *Pave-Aaget*, Indførelse af *Modersmaalet* ved Guds-Tjenesten og Opmuntring til *Bibel-Læsning*, saa kunde den aabenbar, paa hvad Maade den end blev herskende, fremme Folke-Dannelse og Oplysning, og at den *Skotske* Adel graadig opslugde *Kirke-Godset*, bidrog vist netop til, at *Calvinismen* her fremmede Folke-Oplysning og Dannelse i udmærket Grad, thi hvor *skriftkloge* Præster maae leve af deres Sognefolks Naade, faae de snarere Lov til at døe end til at dovne*